

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....σελ.	2
Μεθοδολογία έρευνας-εργασίας.....σελ.	3
Δήμος Μπιζανίου.....σελ.	4
Α) Μπιζάνι.....σελ.	5
Β) Πεδινή.....σελ.	7
Γ) Μανολιάσα.....σελ.	10
Δ) Αμπελιά.....σελ.	11
Ε) Ασβεστοχώρι.....σελ.	11
ΣΤ) Κόντσικα.....σελ.	12
Ζ) Κοσμηρά.....σελ.	12
Συνέντευξη.....σελ.	14
Συμπεράσματα.....σελ.	19
Επίλογος.....σελ.	22
Βιβλιογραφία.....σελ.	23
Παράρτημα φωτογραφιών	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ιστορία, ως επιστήμη, έδωσε βαρύτητα στις γραπτές πηγές και θεώρησε οτιδήποτε έξω από αυτές, ανάξιο ενασχόλησης και καταγραφής, καθώς δεν χαρακτηριζόταν από αντικειμενικότητα, αμεροληψία και πληρότητα. Στη δεκαετία του 1960-1970, ωστόσο, αρχίζει να αναδεικνύεται μια ιστορία «η από τα κάτω» που αρχίζει να διεκδικεί να μάθει περισσότερα για τα λαϊκά στρώματα, για οτιδήποτε η επίσημη ιστορία δεν είχε ασχοληθεί. Οι γραπτές πηγές όμως δεν υπήρχαν ή αν υπήρχαν, ήταν διαμεσολαβημένες από τον επίσημο ή κυρίαρχο λόγο. Απέμεινε έτσι μια σημαντική πηγή, η οποία είναι η μνήμη, η συλλογική-κοινωνική μνήμη, εκφρασμένη από την προφορική μαρτυρία η οποία ως τότε θεωρούνταν αναξιόπιστη πηγή επειδή τη χαρακτήριζε η υποκειμενικότητα.

Έχουμε λοιπόν, στροφή των επιστημών της Λαογραφίας, της Προφορικής Ιστορίας και της Ανθρωπολογίας προς τη μελέτη της υποκειμενικότητας, της μνήμης, της βιωμένης εμπειρίας, με στόχο δύο κατευθύνσεις: 1) ανάδειξη του σιωπηρού ιστορικού λόγου των καθημερινών ανθρώπων που ήταν αφανείς, αλλά εξίσου βασικοί συντελεστές της ιστορίας και 2) μελέτη της κοινωνικής κατασκευής του παρελθόντος στο παρόν που οδηγεί στη συγκρότηση κοινωνικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων.

Όταν κάνουμε λόγο για συλλογική ή κοινωνική μνήμη μιλάμε για την κατασκευή του παρελθόντος στο παρόν. Δεν υπάρχει αυθόρμητη μνήμη. Το παρελθόν δεν μεταβιβάζεται «φυσιολογικά», αλλά αναβιώνεται για να υπηρετήσει τις ανάγκες των ατόμων στο παρόν. Κατά βάση, όταν κάνουμε λόγο για τη συλλογική μνήμη, μιλάμε για τη χειραγωγημένη επίσημη μνήμη: αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι τα άτομα συμφωνούν πάντα με αυτό. Έχουμε μια διαπάλη ανάμεσα στις δύο μνήμες: 1) την επίσημη δημόσια μνήμη και 2) την ανεπίσημη.

Η διαπάλη αυτή αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στους φορείς της υλικής μνήμης: τα μνημεία. Η ύπαρξή τους από τη μια πλευρά, δηλώνει την επικράτηση και επιβολή της επίσημης, δημόσιας μνήμης. Από την άλλη, ωστόσο, οι θρύλοι και οι παραδόσεις, τα τελετουργικά δρώμενα γύρω από αυτά, η αποτύπωση τους στη μνήμη των δρώντων ιστορικών υποκειμένων με τη βοήθεια της προφορικής ιστορίας, δείχνουν ότι παράλληλα με την επίσημη μνήμη πορεύεται και η συλλογική-κοινωνική μνήμη, δίνοντας μας πολύτιμο υλικό, αρωγός στην προσπάθειά μας για τον καθορισμό επίσημων και ανεπίσημων μνημονικών τόπων.

Και σε αυτό ακριβώς το σημείο θα σταθούμε. Η εργασία αυτή αφορά στην καταγραφή των ιστορικών μνημείων μιας περιοχής. Περιγράφοντας

τον πληθυσμό των αγαλμάτων και των μνημείων μιας περιοχής θα επιχειρηθεί να μελετηθεί η δυναμική λειτουργία τους ως επίσημων και ανεπίσημων μνημονικών τόπων όπως επίσης και οι μεταβαλλόμενες νοηματοδοτήσεις τους και οι υποστάσεις τους.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εξαιτίας του καίριου ρόλου που διαδραμάτισε το χωριό Μπιζάνι κατά τον πόλεμο του 1912-1913 επέλεξα να ασχοληθώ με την καταγραφή, τη μελέτη και την ανάδειξη των μνημείων του ομώνυμου δήμου.

Αρχικά, επικεντρώθηκα στη βιβλιογραφική έρευνα αναζητώντας πληροφορίες για τους μνημονικούς τόπους και τις αναπαραστάσεις του παρελθόντος, για τα μνημεία ως έκφραση της συλλογικής-τοπικής μνήμης και της συγκρότησης πολιτισμικών ταυτοτήτων, για τη διαχείριση της κοινωνικής μνήμης, για τα μνημεία και τη λειτουργία τους ως διαφόρων ειδών σύμβολα, για το είδος των μνημείων που συναντώνται συχνότερα στο ελληνικό χώρο και την αιτιολογία του φαινομένου αυτού καθώς και ειδικότερα για την περιοχή της Ηπείρου και συγκεκριμένα για το Μπιζάνι.

Έπειτα ακολούθησε καταγραφή των μνημείων του κάθε χωριού του δήμου και φωτογραφική αποτύπωση τους.

Παράλληλα με την αποτύπωση και πρόχειρη περιγραφή των μνημείων επεδίωκα τη συζήτηση με τους κατοίκους του κάθε χωριού ή τυχόν παρευρισκόμενους τουρίστες στην περιοχή σε ότι αφορούσε το εκάστοτε μνημείο αλλά και γενικότερα την ιστορία του τόπου, τα βιώματα των κατοίκων σε συνδυασμό με τα όνειρα, τις επιδιώξεις τα παράπονα και τις προσδοκίες τους για τον τόπο. Πιο συγκεκριμένα, επεδίωξα να μάθω για το ιστορικό γεγονός εξαιτίας του οποίου στήθηκε το μνημείο, την χρονολογία και τις περιστάσεις της κατασκευής, τον καλλιτέχνη/κατασκευαστή, τον φορέα ή πρόσωπο που είχε την πρωτοβουλία και προχώρησε στην υλοποίηση της κατασκευής, το βαθμό συνεργασίας-συμμετοχής της τοπικής αυτοδιοίκησης, το ύψος των κονδυλίων για την κατασκευή και από που προήλθαν. Ακόμη ενδιαφέρθηκα για τις τυχόν αντιφωνήσεις (ανάμεσα στην επίσημη αρχή και τους πολίτες ή ανάμεσα στους πολίτες), τους τυχόν βανδαλισμούς που έχουν υποστεί τα μνημεία και την αιτιολογία, για το αν προβλέπεται μεταφορά του μνημείου ή ανακατασκευή του. Σ' αυτά, έρχεται να προστεθεί και ο σχολιασμός των μνημείων άλλων κοινοτήτων του δήμου ή του νομού και σε ότι αφορά τους μη ελληνικής υπηκοότητας τουρίστες,

επιχείρησα μια συγκριτική παραβολή των μνημείων και της σημασίας τους στην Ελλάδα όπως την αντιλαμβάνονται σε σχέση με την πατρίδα τους.

Προσπάθησα, όπου αυτό ήταν δυνατό, το δρών ιστορικό υποκείμενο-πληροφορητής να αντιπροσωπεύεται ισόποσα και από τα δύο φύλα, από διαφορετικές ηλικίες, από διαφορετική κοινωνική διαστρωμάτωση, από ντόπιους και ξένους.

Στη συνέχεια, απευθύνθηκα στο δήμο Μπιζανίου, για αρχειακή έρευνα(αποφάσεις δημοτικών συμβουλίων με τις οποίες κατασκευάστηκαν τα μνημεία ή αναφορές ή υπομνήματα).Χρειάστηκε ακόμη να απευθυνθώ στην Ογδοη Μεραρχία Ιωαννίνων καθώς ένα από τα μνημεία κατασκευάστηκε με απόφαση και ευθύνη του Γενικού Επιτελείου Στρατού.Επιπρόσθετα, ήρθα σε επαφή με το παράρτημα της Εθνικής Αντίστασης στα Ιωάννινα.Επιπλέον, απευθύνθηκα στην Εφορεία Νεότερων Μνημείων.

Μετά τη συλλογή του υλικού, ακολούθησε η ταξινόμηση του(φωτογραφίες, αρχειακό υλικό, έντυπο υλικό, συνεντεύξεις) καθώς και η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων.Τέλος, έγινε καταγραφή του υλικού και χωρισμός του σε ενότητες.Έτσι, έγινε εξαγωγή συμπερασμάτων τόσο για τα μνημεία του δήμου Μπιζανίου όσο και για τη διαδικασία, πορεία και ενδεχόμενη επιτυχία της έρευνας.

ΔΗΜΟΣ ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ

Ο δήμος Μπιζανίου αποτελείται από τις εξής τέως κοινότητες που ανήκαν στην τέως επαρχία Δωδώνης: «Αμπελιά», «Ασβεστοχώρι», «Κόντσικα», «Κοσμηρά», «Μανολιάσα», «Μπιζάνι», «Πεδινή».Έδρα του δήμου ορίστηκε ο οικισμός Πεδινής της τέως κοινότητας «Πεδινής».

Ο δήμος οφείλει την ονομασία του στη τέως κοινότητα «Μπιζάνι», ευρύτερα γνωστό από τους βαλκανικούς πολέμους, ιστορικό τοπωνύμιο ιδιαίτερα για τα γεγονότα πριν τα «ελευθέρια» της πόλης των Ιωαννίνων.

- **ΜΠΙΖΑΝΙ**

Πρώτο μνημείο: **Μνημείο Μπιζανομάχων**

Υλικό: Μάρμαρο και μέταλλο

Καλλιτέχνης: **Λάμπρος Λαμέρας.** Έλληνας γλύπτης που γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε στο Παρίσι. Τα έργα του συγκεντρώνουν το θαυμασμό και τις πιο εγκωμιαστικές κριτικές. Με τα έργα του προσπαθεί να αποδεσμεύσει τη νεοελληνική γλυπτική από το κλασικιστικό παρελθόν της. Εξαρτάται από τον εξπρεσιονισμό, τον κυβισμό, τον σουρεαλισμό και την αφαίρεση.

Τοποθεσία: Στο νέο Μπιζάνι, 1000 περίπου μέτρα από την εθνική οδό, πάνω σε λόφο.

Περιγραφή: Πρόκειται για μαρμάρινη ορθογώνια κατασκευή, κούφια στο εσωτερικό, που στηρίζεται σε μαρμάρινες στήλες και στην οποία είναι δυνατόν να βρεθεί κάποιος στο εσωτερικό της καθώς δεξιά και αριστερά, στη νότια πλευρά του μνημείου, στις μαρμάρινες στήλες στις οποίες στηρίζεται υπάρχουν στενές σκάλες που οδηγούν στο εσωτερικό του μνημείου. Στη βόρεια πλευρά του απεικονίζει χαρακτηριστικές σκηνές-σταθμούς από όλη τη διάρκεια της ελληνικής ιστορίας και ιδιαίτερα αυτούς που σχετίζονται με την ιστορία της Ηπείρου. Έντονες και χαρακτηριστικές είναι το καράβι από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, ο χορός του Ζαλόγγου, οι μαχητές του Μπιζανίου, οι μαχητές του 1940 αλλά και τα επιχρυσωμένα προσωπεία σχετιζόμενα με την ιστορία της Ηπείρου, όπως ο Πύρρος, ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Βενιζέλος, ο Κωνσταντίνος.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο ανηγέρθη το 1961-1962 χάρη στις προσπάθειες και την πρωτοβουλία του τότε δασκάλου του χωριού Ευάγγελου Φαρμάκη ο οποίος κινήθηκε ώστε να διενεργηθεί πανελλήνιος έρανος για την κατασκευή μνημείου Μπιζανομάχων για να θυμίζει τη μεγάλη θυσία τόσων ανθρώπων από όλα τα μέρη της Ελλάδας και του κόσμου. Το μνημείο είναι κενό καθώς τα οστά των Μπιζανομάχων βρίσκονται σε κενοτάφιο στη Φιλιππιάδα. Τα εγκαίνια του μνημείου έγιναν στις 21 Φλεβάρη του 1962. Κάθε χρόνο, στην επέτειο της απελευθέρωσης της πόλης των Ιωαννίνων από τους Τούρκους, στις

19 Φλεβάρη, ψάλλεται δέηση και γίνεται κατάθεση στεφάνων από διάφορους φορείς.

Δεύτερο μνημείο: **Οχυρά Μπιζανίου**

Υλικό: Μπετόν-αρμέ

Κατασκευαστής: Κατασκευάστηκαν υπό την εποπτεία του Γερμανού στρατάρχη Γκόλτς (Von der Goltz).

Τοποθεσία: Η κορυφή του λόφου του Μπιζανίου.

Περιγραφή: Τα οχυρά είναι κατασκευασμένα σε ημικυκλική τροχιά. Είναι αθέατα από την πλευρά που πρόκειται να δεχτούν επίθεση εκτός από το στόμιο των πυροβόλων που ήταν ορατό. Ο πυροβολητής είναι καλυμμένος και μόνο όταν πρόκειται να σκοπεύσει, βγάζει το κεφάλι του. Τα οχυρά βλέπουν και έχουν στραμμένα τα κανόνια προς τη νότια πλευρά γιατί από εκεί περιμένουν επίθεση, αλλά και μερικά προς την ανατολή. Υπάρχουν ακόμη, σ' αυτή τη θέση, σε μικρή απόσταση από τα οχυρά, ερειπωμένα κτίρια που χρησίμευαν σαν αποθήκες πυρομαχικών και άλλων εφοδίων και σαν καταλύματα καθώς και δεξαμενές για νερό. Σήμερα, τα οχυρά του Μπιζανίου βρίσκονται σε καλή κατάσταση, όπως σχεδόν τα άφησαν οι Γερμανοί. Το τελευταίο χρονικό διάστημα γίνεται αναδιαμόρφωση και διαπλάτυνση του δρόμου που οδηγεί στα οχυρά για γρηγορότερη και ευκολότερη πρόσβαση.

Ιστορική αναδρομή: Πρόκειται για απόρθητα φρούρια των Τούρκων. Κατά τη διάρκεια του πολέμου άλλα οχυρά υφίσταντο ζημιές από το δικό μας πυροβολικό αλλά επιδιορθώνονταν στη διάρκεια της νύχτας ή σε κάποια ανάπαυλα του πολέμου. Τα οχυρά του Μπιζανίου ήταν πανίσχυρα, κατασκευασμένα σε μία οχυρή τοποθεσία που δεσπόζει του λεκανοπεδίου των Ιωαννίνων και όλων των γύρω περιοχών. Πληροφορίες για τη θέση και τα σχέδια των οχυρών έδωσαν πολλοί Έλληνες πατριώτες και προπάντων ο υπολοχαγός του τουρκικού στρατού, ο ομογενής μας ο Νικολάκης Μιζαντζιόγλου ή αλλιώς γνωστός Νικολάκης

Εφέντης, πράμα που του στοίχισε το μαρτυρικό του θάνατο, όταν αποβιβάστηκε στη Σμύρνη μετά το τέλος του πολέμου. Κατά τη γερμανική κατοχή τα οχυρά χρησιμοποιήθηκαν από τους Γερμανούς ως φυλάκιο του στρατού τους.

Τρίτο μνημείο: «Ηρώο» των πεσόντων

Υλικό: Μάρμαρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Ο δρόμος ανάμεσα στο Μπιζάνι και την Αμπελιά

Περιγραφή: Πρόκειται για μια μαρμάρινη πλάκα όπου είναι χαραγμένα τα ονόματα εκτελεσθέντων κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου. Το μνημείο είναι καθαρό και καλοδιατηρημένο.

Ιστορική αναδρομή: Η ΠΕΑΕΑ (Πανελλήνια Ένωση Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης) μετά το 2000 ζήτησε και πέτυχε να της παραχωρηθεί έκταση στο συγκεκριμένο χώρο για ανέγερση μνημείου πεσόντων κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Κάθε χρόνο, τον Ιούνιο συγκεντρώνονται στο μνημείο για να τιμήσουν τους πεσόντες, μέλη της Ένωσης, συγγενείς και φίλοι τους από όλη την Ήπειρο αλλά και την Ελλάδα.

- ΠΕΔΙΝΗ

Πρώτο μνημείο: Ανδριάντας του Νικόλαου Σκοπούλη

Υλικό: Μάρμαρο και Σίδηρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η κεντρική πλατεία του χωριού Πεδινή.

Περιγραφή: Ο ανδριάντας του Νικόλαου Σκοπούλη βρίσκεται στο κέντρο της πλατείας, στηρίζεται σε μαρμάρινη βάση και τον απεικονίζει με σοβαρό ύφος, επίσημο ένδυμα και τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος με τη δεξιά παλάμη να ακουμπά στο αριστερό μπράτσο. Στην μαρμάρινη στήλη όπου στηρίζεται η προτομή επιγράφεται: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΚΟΠΟΥΛΗΣ. Το μνημείο θεωρείται

καλοδιατηρημένο αν και η βάση του έχει υποστεί ραγίσματα και ένα μέρος της έχει αποκολληθεί και βρίσκεται στο έδαφος.

Ιστορική αναδρομή: Ο ανδριάντας στήθηκε μικρό χρονικό διάστημα μετά το θάνατο του Νικόλαου Σκοπούλη κατά τη δεκαετία του 1990 ύστερα από πρωτοβουλία και προτροπή της τότε κοινότητας Πεδινής, πράξη που βρήκε σύμφωνη ολόκληρη την κοινότητα. Τα κονδύλια για την κατασκευή του μνημείου προήλθαν από τον ίδιο φορέα. Το 2005 μετά την ανακατασκευή της πλατείας ξαναστήθηκε ο ανδριάντας. Ο Νικόλαος Σκοπούλης θεωρούνταν κατά γενική ομολογία άνθρωπος ευγενικός, γελαστός και πρᾶος, τίμιος, λαμπρός επιστήμονας και αφιλοκερδής. Ο κόσμος τον εμπιστευόταν και τον εκτιμούσε όχι μόνο ως γιατρό αλλά και ως πολιτικό, γι' αυτό όταν πολιτεύτηκε για πρώτη φορά το 1958 με το κόμμα της ΕΔΑ τον ψήφισαν πολλοί και μάλιστα άνθρωποι διαφορετικής πολιτικής ιδεολογίας και τον εξέλεξαν βουλευτή δύο φορές.

Δεύτερο μνημείο: **«Ηρώο» των πεσόντων**

Υλικό: Μάρμαρο και μέταλλο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η κεντρική πλατεία του χωριού Πεδινή.

Περιγραφή: Το «Ηρώο» που βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της πλατείας της Πεδινής είναι μια μαρμάρινη στήλη με μαρμάρινη βάση. Πάνω στη στήλη, σε επιχρυσωμένο φύλλο που έχει το σχήμα διακριτικού του στρατού, υπάρχει η επιγραφή « Στους αγωνιστές που έπεσαν για την πατρίδα ». Το μνημείο θεωρείται καλοδιατηρημένο και φροντισμένο.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο στήθηκε αρχικά μετά από πρωτοβουλία της κοινότητας Πεδινής μετά το 1980. Ξαναστήθηκε το 2005 κατά την ανακατασκευή της πλατείας από το δήμο Μπιζανίου. Από τον ίδιο φορέα προήλθαν και τα κονδύλια για την κατασκευή του. Το μνημείο είναι αφιερωμένο σε όσους με πνεύμα θυσίας και

αυταπάρνησης, έπεσαν στο πεδίο της μάχης, υπερασπιζόμενοι την πατρίδα τους. Ιδιαίτερα αφιερώνεται σε όσους έχασαν τη ζωή τους κατά την περίοδο 1912-1913. Κάθε χρόνο, στις επετείους της απελευθέρωσης της Ελλάδας από τους Τούρκους και τους Γερμανούς, γίνεται κατάθεση στεφάνων.

Τρίτο μνημείο: «Ηρώ» των πεσόντων

Υλικό: Μάρμαρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η θέση Αγία Παρασκευή στη μονή Δουρούτης

Περιγραφή: Πρόκειται για μία μαρμάρινη πλάκα όπου είναι χαραγμένα ονόματα πεσόντων εθελοντών Κρητών κατά τον πόλεμο του 1912-1913. Ο χώρος είναι περιφραγμένος με σιδερένιο κιγκλίδωμα. Το μνημείο καλύπτεται από χόρτα και δείχνει να έχει να συντηρηθεί πολλά χρόνια.

Ιστορική αναδρομή: Αρχικά το μνημείο στήθηκε από συγγενείς Κρητών που σκοτώθηκαν στο πόλεμο του 1912-13. Το 1990-91 το τότε δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε και μετά από αίτημα των οικογενειών των Κρητών που σκοτώθηκαν, έκανε αναδιαμόρφωση του χώρου και έστησε καινούρια στήλη. Μέχρι το 1998, γινόταν εκδήλωση προς τιμή των πεσόντων. Από τότε όμως οι εκδηλώσεις αυτές σταμάτησαν και οι Κρήτες τιμούν τους πεσόντες τους στις εκδηλώσεις στο Μπιζάνι κάθε 19 Φλεβάρη.

- **ΜΑΝΟΛΙΑΣΑ**

Ένα μνημείο: «Ηρώο» των πεσόντων

Υλικό: Μάρμαρο και σίδηρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η πλατεία του χωριού Μανολιάσα.

Περιγραφή: Το «Ηρώο» βρίσκεται στο κέντρο της υποτυπώδους πλατείας. Πρόκειται για μια μαρμάρινη στήλη με την επιγραφή « *Τιμή σ' εκείνους όπου στη ζωή τους όρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες* ». Η μαρμάρινη βάση περιστοιχίζεται από σιδερένιο κιγκλίδωμα με περίτεχνο σχέδιο και στην κορυφή της στήλης βρίσκεται ένα είδος σιδερένιου καντηλιού με μορφή προσώπου αλόγου, όπου καίει φλόγα και θυμίζει τη δάδα με τη φλόγα των Ολυμπιακών Αγώνων. Στην στήλη υπάρχει η μαρμάρινη αναπαράσταση δύο στρατιωτών με όπλα, σε θέση μάχης. Στην πλευρά της στήλης με αυτή την αναπαράσταση, στο κάτω δεξί άκρο, υπάρχει χαραγμένο με μαύρα γράμματα το: « *Εκπολιτιστικός Σύλλογος Μανολιάσας 1981* ». Το μνημείο θεωρείται καλοδιατηρημένο και φροντισμένο.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο στήθηκε μετά από πρωτοβουλία του Εκπολιτιστικού Συλλόγου Μανολιάσας το 1981. Από τον ίδιο φορέα προήλθαν και τα κονδύλια για την κατασκευή του. Το μνημείο είναι αφιερωμένο σε όσους με πνεύμα θυσίας και αυταπάρνησης, έπεσαν στο πεδίο της μάχης, υπερασπιζόμενοι την πατρίδα τους. Ιδιαίτερα αφιερώνεται σε όσους έχασαν τη ζωή τους κατά την περίοδο 1912-1913. Η ανέγερση ενός τέτοιου είδους μνημείου απασχολούσε χρόνια την κοινότητα της Μανολιάσας καθώς ήταν γενική η επιθυμία για την κατασκευή του. Κάθε χρόνο, στην επέτειο της απελευθέρωσης της πόλης των Ιωαννίνων από τους Τούρκους και στην επέτειο της απελευθέρωσης της Ελλάδας από τους Τούρκους και τους Γερμανούς, γίνεται κατάθεση στεφάνων.

- **ΑΜΠΕΛΙΑ**

Κανένα μνημείο

- **ΑΣΒΕΣΤΟΧΩΡΙ**

Ένα μνημείο: « Ηρώο » των πεσόντων

Υλικό: Μάρμαρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η πλατεία του χωριού Ασβεστοχώρι.

Περιγραφή: Το «Ηρώο» βρίσκεται στο κέντρο της υποτυπώδους πλατείας. Πρόκειται για μια μαρμάρινη στήλη χωρίς επιγραφή με μαρμάρινη βάση. Δεξιά και αριστερά της στήλης, υπάρχουν μικρές, τετράγωνα, μαρμάρινες κατασκευές. Το μνημείο μοιάζει πρόσφατα κατασκευασμένο. Οι πλάκες της βάσης είναι ραγισμένες ενώ η στήλη είναι άθικτη και καλοδιατηρημένη. Στην πίσω πλευρά του μνημείου, στη μαρμάρινη βάση υπάρχουν ρολόγια μέτρησης, βάνες, αντλίες και λάστιχα της ΔΕΥΑΙ.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο στήθηκε μετά από πρωτοβουλία του δήμου Μπιζανίου μετά το 1980.

Από τον ίδιο φορέα προήλθαν και τα κονδύλια για την κατασκευή του. Το μνημείο είναι αφιερωμένο σε όσους με πνεύμα θυσίας και αυταπάρνησης, έπεσαν στο πεδίο της μάχης, υπερασπιζόμενοι την πατρίδα τους. Ιδιαίτερα αφιερώνεται σε όσους έχασαν τη ζωή τους κατά την περίοδο 1912-1913. Κάθε χρόνο, στις επετείους της απελευθέρωσης της Ελλάδας από τους Τούρκους και τους Γερμανούς, γίνεται κατάθεση στεφάνων.

- **ΚΟΝΤΣΙΚΑ**

Ένα μνημείο: « **Ηρώο**» των πεσόντων

Υλικό: Μάρμαρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η πλατεία του χωριού Κόντσικα.

Περιγραφή: Το «Ηρώο» βρίσκεται στο κέντρο της πλατείας. Πρόκειται για μια μαρμάρινη στήλη με μαρμάρινη βάση. Στη στήλη υπάρχει η επιγραφή « Στους υπέρ πατρίδος πεσόντες αγωνιστές». Το μνημείο βρίσκεται δίπλα στο κεντρικό πηγάδι του χωριού. Το μνημείο θεωρείται καλοδιατηρημένο.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο στήθηκε για πρώτη φορά το 1982 με πρωτοβουλία, προτροπή και κονδύλια της αδελφότητας Κοντσικιοτών που έχει την έδρα την Αυστραλία. Λόγω των άσχημων καιρικών συνθηκών, το μνημείο έπεσε. Ξαναστήθηκε το 2006, μετά από πρωτοβουλία του δήμου Μπιζανίου, ο οποίος κάλυψε τα έξοδα κατασκευής. Το μνημείο είναι αφιερωμένο σε όσους με πνεύμα θυσίας και αυταπάρνησης, έπεσαν στο πεδίο τη μάχης, υπερασπιζόμενοι την πατρίδα τους. Ιδιαίτερα αφιερώνεται σε όσους έχασαν τη ζωή τους κατά την περίοδο 1912-1913. Κάθε χρόνο, στις επετείους της απελευθέρωσης της Ελλάδας από τους Τούρκους και τους Γερμανούς, γίνεται κατάθεση στεφάνων.

- **ΚΟΣΜΗΡΑ**

Πρώτο μνημείο: « **Ηρώο**» των πεσόντων

Υλικό: Μάρμαρο και μέταλλο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η πλατεία της πάνω πλευράς του χωριού Κοσμηρά

Περιγραφή: Το «Ηρώο» βρίσκεται στο κέντρο της πλατείας της πάνω πλευράς του χωριού. Πρόκειται για μια μαρμάρινη στήλη με μαρμάρινη βάση. Στη στήλη υπάρχει η

επιγραφή «Τιμή και δόξη εν τους υπέρ πατρίδος
πεσόντες». Λίγο πριν την
κορυφή της στήλης, υπάρχουν επιχρυσωμένα φύλλα που
σχηματίζουν ένα στεφάνι. Το μνημείο
μοιάζει πρόσφατα κατασκευασμένο. Οι πλάκες της βάσης
είναι ραγισμένες, ενώ η στήλη είναι άθικτη και
καλοδιατηρημένη.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο στήθηκε μετά από πρωτοβουλία της
κοινότητας Κοσμηράς μετά το 1980.
Από τον ίδιο φορέα προήλθαν και τα κονδύλια
για την κατασκευή του. Το μνημείο είναι αφιερωμένο
σε όσους με πνεύμα θυσίας και
αυταπάρνησης, έπεσαν στο πεδίο της
μάχης, υπερασπιζόμενοι την πατρίδα τους. Ιδιαίτερα
αφιερώνεται σε όσους έχασαν τη ζωή τους κατά την
περίοδο 1912-1913. Κάθε χρόνο, στις επετείους της
απελευθέρωσης της Ελλάδας από τους Τούρκους και
τους Γερμανούς, γίνεται κατάθεση στεφάνων.

Δεύτερο μνημείο: **Άγαλμα της Ζακλήν Λιερόβ Φρέστα**

Υλικό: Μάρμαρο και σίδηρο

Καλλιτέχνης: Άγνωστος

Τοποθεσία: Η πλατεία-παιδική χαρά της κάτω πλευράς του χωριού
Κοσμηρά

Περιγραφή: Το άγαλμα βρίσκεται στη νότια πλευρά της παιδικής
χαράς. Είναι ένα σιδερένιο άγαλμα με μαρμάρινη βάση το
οποίο περιβάλλεται από σιδερένιο κιγκλίδωμα. Στη
μαρμάρινη βάση, υπάρχουν πάνω σε σιδερένιες πλάκες, δύο
επιγραφές. Η μία, αυτή η οποία βρίσκεται στη βόρεια
πλευρά της μαρμάρινης βάσης είναι: « Ζακλήν Λιερόβ
Φρέστα 1942-1997 Φαρμακοποιός ». Η άλλη, που
βρίσκεται στην ανατολική πλευρά είναι: «Είναι βαρύς ο
θάνατος αλλά γλυκιά η ανάμνηση σου που πλανάται στη
χώρα του Ξένιου Δία». Το μνημείο είναι εξαιρετικά
φροντισμένο και καλοδιατηρημένο.

Ιστορική αναδρομή: Το μνημείο χτίστηκε μετά το 1997 μετά από
προτροπή και πρωτοβουλία του συζύγου της. Τα
κονδύλια για την κατασκευή του προήλθαν από την
οικογένεια της.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Με τον κύριο **Τζόκα Παναγιώτη**, αντιδήμαρχο της προηγούμενης δημοτικής αρχής του δήμου Μπιζανίου :

- Στο δήμο Μπιζανίου υπάρχουν ελάχιστα μνημεία θα έλεγα με κυρίαρχο αυτό το μνημείο που αναφέρεται στη μάχη του Μπιζανίου και στην απελευθέρωση της πόλης των Ιωαννίνων και ολόκληρης της Ηπείρου. Θα έλεγα να ξεκινήσουμε από αυτό το μνημείο που έχει αξία ιστορική βεβαίως αλλά και εικαστική. Φυσικά μπορούμε να πούμε ότι είναι ότι καλύτερο έχει η περιοχή μας εδώ. Το μνημείο αυτό κατασκευάστηκε το 1961-1962. Το εποπτεύει ο στρατός, ανήκει στο στρατό το μνημείο αυτό, ο οποίος το συντηρεί κάθε χρόνο. Βέβαια η συντήρηση του είναι υποτυπώδης θα έλεγα, χρειάζεται μια γενναία συντήρηση τώρα, χρειάζονται κάποια κονδύλια γιατί μπορεί να φύγουν όλες οι πλάκες και τα έργα τέχνης που έχουν φιλοτεχνηθεί εκεί. Το μνημείο έχει ιδιαίτερη σημασία γιατί αποτυπώνει όχι μόνο τη μάχη του Μπιζανίου και τις μάχες του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου αλλά αποτυπώνει όλο το διάβα της ελληνικής ιστορίας, από την αρχαία Ελλάδα, μέχρι τη νεότερη ιστορία. Φιλοτεχνήθηκε από το Λάμπρο Λαμέρα. Είναι γλυπτό και αναφέρεται σε παραστάσεις της αρχαίας Ελλάδας, βυζαντινής εποχής αλλά και της νεότερης, παραστάσεις από το χορό του Ζαλόγγου, παραστάσεις από την απελευθέρωση του έθνους από την εθνική παλιγγενεσία, από τον ελληνοτουρκικό πόλεμο, για την απελευθέρωση της Ηπείρου το 1912-1913, Το '61 λοιπόν το μνημείο έγινε. Φιλοτεχνήθηκε από το Λάμπρο Λαμέρα.
- Να ρωτήσω κάτι;
- Ναι, παρακαλώ.
- Πώς έγινε η επιλογή του γλύπτη;
- Ναι, θα σας πω και νομίζω ότι βγαίνουν τα συμπεράσματα μετά από αυτό που θα σας πω. Τα εγκαίνια να πούμε ότι έγιναν στις 21 Φλεβάρη του 1962. Στις 21 Φλεβάρη του 1962. Πώς έγινε η επιλογή; Λοιπόν η επιλογή έγινε από τις προσπάθειες και το μνημείο στήθηκε από τις προσπάθειες ενός δασκάλου..
- Του Φαρμάκη.
- Ναι του αείμνηστου Φαρμάκη, ο οποίος πρωτοστάτησε σε μια προσπάθεια εράνου που έγινε, πανελλήνιος έρανος. Ο αείμνηστος Φαρμάκης δεν πρωτοστάτησε μόνο για να στηθεί το μνημείο στο

Μπιζάνι και να αναδειχτεί ο χώρος του Μπιζανίου, ο σπουδαίος χώρος του Μπιζανίου γιατί είχε μεγάλη σημασία η μάχη του Μπιζανίου για την απελευθέρωση του τόπου μας αλλά ήταν αυτός που έφτιαξε και το νέο Μπιζάνι. Αυτός που έκανε τα πάντα μέσα από χίλιες δύο γραφειοκρατικές δυσκολίες της εποχής, να 'ρθει το χωριό από την πάνω θέση που ήταν στην κάτω και θα 'λεγα έτσι ότι ήταν το μεγαλύτερο κεφάλαιο για την περιοχή. Εμείς πρόπερσι τον τιμήσαμε ως δήμος Μπιζανίου στη εκδήλωση που κάναμε για τα ελευθέρια της περιοχής μας και της πόλης των Ιωαννίνων. Επιλέχτηκε λοιπόν από τον αείμνηστο Φαρμάκη ο χώρος του Μπιζανίου εκεί. Εικαστικά, είναι πάρα πολύ ψηλά θα 'λεγα. Το επισκέπτονται το μνημείο κάθε χρόνο πολλά σχολεία αλλά και πολλοί περιηγητές που έρχονται στον τόπο μας για να δούνε το μουσείο του Βρέλλη και τα Γιάννενα. Από πέρυσι ξεκίνησε μια προσπάθεια να φτιάξουμε το δρόμο προς τα Οχυρά Μπιζανίου. Πετύχαμε την ένταξη του έργου το οποίο κατασκευάζεται και σε ελάχιστους μήνες και έπεται και η άσφαλτος ώστε ο χώρος αυτός να είναι πλέον επισκέψιμος, τα Οχυρά του Μπιζανίου να είναι πλέον επισκέψιμα. Η δημοτική αρχή, η απερχόμενη δημοτική αρχή ήταν αυτή που μερίμνησε για την ανάδειξη των Οχυρών Μπιζανίου γιατί έπρεπε να φορτωθείς σε κάρο για να πας στην περιοχή ή σε τζιπ στρατιωτικό. Σε λίγους μήνες λοιπόν όλος ο κόσμος που έρχεται στην πόλη μας και στην περιοχή μας, εκτός από το μνημείο των Μπιζανομάχων, μπορεί να ανεβαίνει και στα οχυρά του Μπιζανίου που έχουν ιδιαίτερη αξία και κάναμε, υποβάλλαμε υπομνήματα στο στρατό και εισακούστηκαν απ' ότι μάθαμε τελευταία, να γίνουν στην περιοχή των Οχυρών, στο ύψωμα των Οχυρών ένα μουσείο Ενθυμημάτων που να αναφέρεται στην περίοδο αυτή. Κάθε χρόνο γίνονται εκδηλώσεις από το δήμο μας με επίκεντρο βέβαια το μνημείο αυτό. Οι εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα στις 19 του Φλεβάρη. 19 του Φλεβάρη είναι καθιερωμένες πλέον, γίνονται σε συνεργασία με την ΤΕΔΚ (Τοπική Ένωση Δήμων Κοινοτήτων) και ενίοτε σε συνεργασία με την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων και των δήμο Ιωαννιτών. Η 19 Φλεβάρη είναι η ημερομηνία που θα γιορτάσουμε και θα τιμήσουμε τη μνήμη του Μπιζανίου.

- Γιατί στις 19 Φλεβάρη και όχι στις 21;
- Υπολογίστε ότι ως μικρότερος δήμος...
- Καταλαβαίνω.
- Πήραν άλλοι τις ημερομηνίες που ήθελαν. Και εμείς αυτό θέλαμε αλλά αυτό καθιερώθηκε τώρα και πάει έτσι κάθε 19 του Φλεβάρη.
- Υπάρχουν άλλα έργα του Λαμέρα στην περιοχή;

- Όχι, όχι άλλα έργα του Λαμέρα στην περιοχή δεν υπάρχουν. Μόνο αυτό. Τώρα στο Μπιζάνι μια και είμαστε εκεί, έχουμε και ένα άλλο μνημείο που αφορά μια άλλη περίοδο της ελληνικής ιστορίας, περίοδος που για πολλούς πρέπει να γραφτεί με μαύρα γράμματα, για πολλούς έχει μεγάλη σημασία, μιλάω για την περίοδο του εμφυλίου πολέμου. Έχει γίνει από την ΠΕΑΕΑ, έχει γίνει με πρωτοβουλία της οργάνωσης, της Πανελλήνιας Ένωσης Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης αν το λέω σωστά. Με πρωτοβουλία της λοιπόν στήθηκε ένα μνημείο, απλό μνημείο, μια πλάκα είναι και γράφτηκαν επάνω σε χαλκό τα ονόματα αυτών που εκτελέστηκαν στην περίοδο του Εμφυλίου πολέμου. Βεβαίως εκτελέστηκαν αδικώς, με συνοπτικές διαδικασίες από τα στρατοδικεία της εποχής, από το στρατοδικείο των Ιωαννίνων. 23 άτομα αν θυμάμαι καλά έχουν εκτελεστεί στην περιοχή που είναι στημένο το μνημείο, δηλαδή μεταξύ Αμπελιάς και Μπιζανίου, από το Μπιζάνι προς την Αμπελιά έγιναν τα δυστυχή αυτά συμβάντα. Οι άνθρωποι που είναι στην ΠΕΑΕΑ πήραν την πρωτοβουλία και παραχώρησε ο δήμος πριν πέντε χρόνια μια μικρή έκταση και στη συνέχεια καθιέρωσαν κάθε χρόνο τον Ιούνιο και ως αντιδήμαρχος υποστήριξα την εκδήλωση αυτή, λιτή εκδήλωση, σεμνή εκδήλωση κάνουν οι άνθρωποι αλλά έχει ανταπόκριση γιατί έρχεται από όλο το νομό κόσμος, από την Κόνιτσα, από όπου υπάρχουν συγγενείς των αδικοχαμένων, των αδικοσκοτωμένων στη θλιβερή αυτή περίοδο του ελληνισμού. Αυτά τα δύο μνημεία έχουμε στο Μπιζάνι, η Αμπελιά δεν έχει κάποιο μνημείο, η Μανολιάσα έχει ένα μνημείο των πεσόντων, στημένο στην κεντρική πλατεία, δεν έχει όμως σχέση με ότι έγινε στην περιοχή. Έγιναν κάποιες προσπάθειες από το δήμο, επί δημαρχίας μας να στηθεί σε κάποιες περιοχές που έχουμε πληροφορίες εμείς και φυσικά μας τις δώσανε και συγκεκριμένα μας τις έδωσε το ίδρυμα Ακτία Νικόπολις, ο κύριος Καραμπέλας, με πρωτοβουλία του οποίου εκδόθηκε το λεύκωμα το οποίο έχετε σε συνεργασία με το υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Είναι πολύ καλός συλλέκτης, είναι πρόεδρος του ιδρύματος Ακτία Νικόπολις, έχει γυρίσει την περιοχή και με ειδικούς ανθρώπους έχουν ερευνήσει και έχουν αποτυπώσει έτσι πολλά σημεία που έγιναν πάρα πολλές μάχες στην περιοχή. Υπήρξε μία πρόταση την οποία κάναμε και εμείς αλλά δεν προλάβουμε να την ολοκληρώσουμε, να αφιερώσουμε κάτι στη Μανολιάσα, να στήσουμε κάτι στη Μανολιάσα. Το μνημείο αυτό, που υπάρχει τώρα, στήθηκε από τους προέδρους των κοινοτήτων πριν από δεκαπέντε περίπου χρόνια. Είναι στο κέντρο του χωριού, στην πλατεία και αφορά τους πεσόντες. Βέβαια γίνεται κάποια τελετή κάθε 25 Μαρτίου και την

28 Οκτώβρη. Κατατίθενται τα στεφάνια. Βέβαια από κει και πέρα δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη μνεία για την τιμή που αρμόζει στα χώματα εκείνα. Τώρα να πάμε στην Πεδινή. Η Πεδινή είναι πολύ μεγάλος οικισμός πλέον. Στην Πεδινή το μνημείο που έχει σχέση με την ιστορία μας και που έχει συνάφεια με το Μπιζάνι και με τη Μανολιάσα, της απελευθέρωσης της περιοχής μας είναι στημένο στη θέση Αγία Παρασκευή κοντά στη μονή Δουρούτης, βόρεια και δυτικά του χωριού. Αυτό στήθηκε πολύ συμβολικά με ένα βράχο, από κάποιους Κρήτες, συγγενείς Κρητών οι οποίοι πολέμησαν και σκοτώθηκαν κατά την απελευθέρωση του Μπιζανίου και των Ιωαννίνων. Και είναι πολλοί οι εθελοντές που υπήρξαν από την Κρήτη όπως επίσης και από την Κύπρο αλλά και από πολλά μέρη της Ελλάδας. Το μνημείο αυτό στήθηκε λοιπόν από τους συγγενείς των ανθρώπων αυτών και το 1990-91 αυτοί οι άνθρωποι απευθύνθηκαν στον τότε πρόεδρο της κοινότητας Πεδίνης, τον κύριο Νίκο Πέτρου που πήρε μια απόφαση με το κοινοτικό του συμβούλιο και έκανε μια ανάπλαση και έστησε κάτι πιο καλό στην περιοχή και έγραψε κάποια ονόματα στην πλάκα και φιλοτέχνησε κάτι καλύτερο. Για οχτώ περίπου χρόνια, όταν ήταν η προεδρία του κυρίου Πέτρου, για οχτώ περίπου χρόνια, κάθε χρόνο γινόταν μια εκδήλωση τιμής στους πεσόντες και ερχόταν και άνθρωπο από την Κρήτη. Τα τελευταία όμως χρόνια το μνημείο ξεχάστηκε, είναι ένα κενό, θα έλεγα ότι είναι θλιβερό το κενό. Γιατί έχει ιδιαίτερη σημασία, όλοι το θυμούνται και το σέβονται στην Πεδινή. Αλλά τα τελευταία χρόνια δεν έγινε κάτι που να αναδειχτεί και ο τόπος αλλά και η θυσία των εθελοντών και όχι μόνο.

- Προβλέπεται ανακατασκευή του μνημείου σε αυτή την περιοχή ή μεταφορά του σε κάποιο άλλο χώρο;
- Για πείτε μου. Κάτι με ρωτήσατε για το μνημείο.
- Ναι. Προβλέπεται ανακατασκευή του μνημείου ή μεταφορά του σε κάποιο άλλο χώρο;
- Όχι, όχι δεν έχω ακούσει τίποτε και μεις δεν προλάβουμε γιατί αν και ήταν μέλημα μας ρίξαμε όλο το βάρος στο Μπιζάνι, στα Οχυρά, στην ανάδειξη τους, στην αξιοποίηση του δρόμου για να καταστεί ο χώρος επισκέψιμος. Ήταν στο μέλημα μας, εμείς δεν είμαστε πλέον δημοτική αρχή, δεν έχω κάτι νέο δηλαδή προς την κατεύθυνση αυτή.
- Η επιτροπή των Κρητών έχει στείλει κάποιο υπόμνημα, κάποια αναφορά έτσι ώστε να αρχίσουν ξανά οι εκδηλώσεις;
- Όχι, τελευταία όχι. Συμμετέχουν πλέον και οι Κρήτες στην εκδήλωση τις 19 Φλεβάρη. Στην Πεδινή υπάρχει ένα άλλο μνημείο του γιατρού, του αείμνηστου Σκοπούλη. Δεν έχει σχέση βέβαια με την ιστορία, έχει σχέση με την προσωπικότητα ενός ανθρώπου

που έχει γράψει στη συνείδηση των κατοίκων του λεκανοπεδίου και όχι μόνο. Ήταν ένας γιατρός ο οποίος συμπονούσε τους φτωχούς ανθρώπους γιατί τότε η περιοχή ήταν πολύ φτωχή, δεν έχει καμία σχέση με το τώρα. Ήταν αριστερός, αριστερός όνομα και πράγμα. Γυρνούσε με ένα άλογο και δεν έπαιρνε χρήματα από τους ανθρώπους, άφησε εποχή αυτός στην περιοχή. Ο πρόεδρος, με πρωτοβουλία του δημοτικού συμβουλίου τον ανδριάντα του γιατρού, του κυρίου Σκοπούλη. Έστησε τον ανδριάντα στην κεντρική πλατεία. Η πλατεία το 2001 ανακατασκευάστηκε, βγήκε το μνημείο αυτό και προφανώς επειδή η δημοτική αρχή δεν ήταν κοντά στις πεποιθήσεις των οικογενειών και στο χώρο αυτών, έκανε σαν να μη καταλάβαινε, και σαν να μην ενδιαφέρθηκε να ξαναμπεί ο ανδριάντας στη θέση του. Το 2005 η δημοτική αρχή που ήμουν και εγώ αντιδήμαρχος και ο κύριος Νάστος δήμαρχος ενδιαφέρθηκε με την ολοκλήρωση της πλατείας να γίνει ειδικός χώρος, να στηθεί σε περίοπτη θέση το μνημείο, ο ανδριάντας του κυρίου Σκοπούλη και να γίνει ειδική εκδήλωση στην Πεδινή ως ελάχιστο φόρο τιμής και ευγνωμοσύνης που έχουν οι κάτοικοι της περιοχής. Στην Πεδινή υπάρχει και ένα τρίτο μνημείο υπέρ των πεσόντων που γίνονται οι καθιερωμένες γιορτές 25 Μαρτίου και 28 Οκτωβρίου γιατί ο οικισμός πλέον είναι πολύ μεγάλος, έχει πολλά παιδιά, έχει γυμνάσιο, έχει δημοτικό με διακόσια παιδιά και η δημοτική αρχή η προηγούμενη το 2005 έστησε αυτό το μνημείο στην κεντρική πλατεία με μαρμαρίνες πλάκες και βεβαίως με κάποιες επιγραφές. Είναι ένα σημείο αναφοράς πλέον στην περιοχή. Αυτά είναι τα κυριότερα μνημεία στη περιοχή της Πεδινής και του Μπιζανίου. Σας είπα για τη Μανολιάσα, η Αμπελιά δεν έχει κάτι, το Ασβεστοχώρι δεν παρουσιάζει κάποιο ενδιαφέρον, η Κόντσικα έχει πλέον ένα μνημείο υπέρ πεσόντων, το οποίο έγινε το 2006, στήθηκε από εμάς. Είχε πέσει και εμείς φροντίσαμε με την κατασκευή της πλατείας στην Κόντσικα, στο δημοτικό διαμέρισμα της Κόντσικας να γίνει το ανάλογο μνημείο το οποίο είναι και αυτό ένα μνημείο αναφοράς τώρα για την περιοχή τα δύο αυτά χρόνια που είδαμε και τα σχολεία πηγαίνουν και οι κάτοικοι κάνουν κάποιες λιτές εκδηλώσεις στις εθνικές γιορτές, στην κεντρική πλατεία της Κόντσικας.

- Υπήρξαν καθόλου αντιφωνήσεις για κάποια από αυτά τα μνημεία από μέρος της δημοτικής αρχής;
- Διαφωνίες; Θα 'λεγα όχι. Η προηγούμενη δημοτική αρχή απ ότι 'μου είπε ο κύριος από την ΠΕΑΕΑ...
- Ο κύριος Μαβίδης;
- Ναι ο κύριος Μαβίδης μου είπε ότι ήταν διστακτικοί στο να παραχωρήσουν το χώρο εκεί. Έλεγαν κατά κάποιο τρόπο αφήστε

τα αυτά τώρα, μιλούσαν για λήθη, για λήθη ενώ η ιστορία είναι ιστορία.

- Με καλύψατε...σε όλα.
- Εντάξει, δεν έχουμε και τίποτε άλλο να πούμε.
- Ναι...Κάποιες πληροφορίες μόνο για το Λάμπρο Λαμέρα.
- Δεν έχω κάποιες πληροφορίες.
- Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η καταγραφή των μνημείων του δήμου Μπιζανίου και οι συνεντεύξεις στα πλαίσια της καταγραφής αυτής, οδήγησαν σε συμπεράσματα Α) αναφορικά με τους μνημονικούς τόπους του δήμου, Β) αναφορικά με την διεξαγωγή της έρευνας, και σε τελικές διαπιστώσεις, τα οποία παραθέτω στη συνέχεια:

Α) Μνημονικοί τόποι του δήμου Μπιζανίου:

Η συλλογική μνήμη στο χώρο αυτό επικεντρώνεται στους βαλκανικούς πολέμους και στον αγώνα των Ελλήνων για την απελευθέρωση της πόλης των Ιωαννίνων την περίοδο του 1912-1913.Οι ιστορίες για γεγονότα της περιόδου εκείνης, οι θρύλοι και οι παραδόσεις γύρω από αυτά, ακούγονται από το στόμα των παλαιότερων γενιών αλλά και της νεότερης γενιάς.Όσο και αν φαίνεται περίεργο, έχει κανείς την αίσθηση ότι πρόκειται για γεγονότα του χθες και όχι ότι διαδραματίστηκαν ένα αιώνα πριν σχεδόν.

Νωπές είναι ακόμη και οι μνήμες από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και από τον εμφύλιο που ακολούθησε και σύμφωνα με τα λεγόμενα των κατοίκων της περιοχής, έγινε η αιτία να χαθούν αξιόλογοι συγχωριανοί τους και να οδηγηθεί ο τόπος τους σε οπισθοδρόμηση, κάτι που ανάγκασε αρκετούς να ξενιτευτούν για να επιβιώσουν οικονομικά.

Κοινό παράπονο των κατοίκων που παρεμβάλλεται με οποιαδήποτε αφορμή στο λόγο τους, είναι η έλλειψη χρημάτων.Η μη διάθεση κονδυλίων για το δήμο τους φαίνεται άλλωστε, όπως ισχυρίζονται από την κατάσταση στη οποία βρίσκονται τα μνημεία της περιοχής τα οποία εκτός από εξαιρετικά λιτά και απέριττα, είναι κακοσυντηρημένα ενώ, συμβαίνει σε ένα χωριό, στην Αμπελιά, να μην υπάρχει κάποιο μνημείο.

Ας προστεθεί σε αυτά, η αγωνία των κατοίκων για την ερήμωση και εγκατάλειψη των χωριών από τη νεολαία λόγω της μη εύρεσης εργασίας, με εξαίρεση την Πεδινή που τα τελευταία χρόνια γνωρίζει οικιστική ανάπτυξη εξαιτίας της γειτνίασης με τον πανεπιστημιακό χώρο. Γινόταν λόγος συχνά για την ανάγκη κατασκευής καινούριων δρόμων ή έστω τη διαμόρφωση των ήδη υπαρχόντων.

Η κοινωνική μνήμη έχει διασώσει καταλόγους με ονόματα όσων έχουν χαθεί στους Βαλκανικούς πολέμους, στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και στον εμφύλιο και κοινή επιθυμία αποτελεί η αναγραφή των ονομάτων στο μνημείο του κάθε χωριού(όπως εκφράστηκε έντονα στο Ασβεστοχώρι, την Κόντσικα και τη Μανολιάσα).

Παράπονο κατοίκων του χωριού Μπιζανίου είναι ότι ενώ η κοινότητα τους, για ιστορικούς λόγους, αλλά και επειδή υπάρχουν και άλλα στοιχεία και προϋποθέσεις που συνηγορούν υπέρ της διατήρησης του Μπιζανίου ως ιστορικής κοινότητας, θα μπορούσε σύμφωνα με διατάξεις του δημοτικού και κοινοτικού κώδικα να αναγνωριστεί ως ξεχωριστός δήμος ή να παραμείνει κοινότητα και να χαρακτηριστεί ιστορική, παρολαυτά, εντάχθηκε στο νέο δήμο Μπιζανίου ως κοινότητα με έδρα την κοινότητα Πεδινής.

Τέθηκε ακόμη το ζήτημα της μεταφοράς των οστών των Μπιζανομάχων από κενοτάφιο της Φιλιπιάδας στο χώρο όπου *«οι ήρωες με ορμή και λαχτάρα θέλησαν να αποτινάξουν το ζυγό 500 χρόνων»*.

Σε ότι αφορά τα μνημεία, ως στοιχεία υλικής μνήμης, παρατηρείται το γεγονός να μη θεωρούν την μαρμάρινη πλάκα ως μνημείο. Μνημείο για τους κατοίκους του δήμου είναι μία εντυπωσιακή κατασκευή με επιγραφή και ονομαστικό κατάλογο, αν πρόκειται για μνημείο πεσόντων.Γι' αυτό το λόγο και αρκετοί ενώ αναγνωρίζουν το μνημείο των Μπιζανομάχων ως μνημείο καθώς και τα οχυρά του Μπιζανίου, προσπερνούν ή παραβλέπουν το μνημείο του χωριού τους, θεωρώντας το ευτελές και κατώτερης σπουδαιότητας.Αναφέρονται σ' αυτά με τη λέξη «πλάκα» ή «κολώνα».Χαρακτηριστικό είναι ακόμη ότι δε γνωρίζουν τη χρονολογία κατασκευής των μνημείων, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου αναγράφεται στο μνημείο και θυμούνται τη χρονολόγηση με κριτήριο το κόμμα που βρισκόταν στην εξουσία.Επιπλέον η ανέγερση των μνημείων δε συνάντησε αντιφωνήσεις σε καμιά περίπτωση, ακόμη κι όταν επρόκειτο για απόδοση τιμής σε πρόσωπα διαφορετικής ιδεολογικής παράταξης.Τέλος, τα μνημεία δεν έχουν υποστεί κάποιου είδους κακοποίηση ή βανδαλισμό, με εξαίρεση τις σπασμένες βάσεις σε κάποια που έγιναν από απροσεξία ή από ομάδες νεαρών που διαπληκτίζονταν και αναζήτησαν αιχμηρό και βαρύ υλικό για άμυνα ή επίθεση.

B) Διεξαγωγή της έρευνας:

Σε ότι αφορά την αρχαιακή έρευνα συνάντησα τις εξής δυσκολίες: Τα πρακτικά των δημοτικών συμβουλίων βρίσκονται στο υπόγειο του παλιού δημαρχείου της Πεδινής, το οποίο κτίριο κρίθηκε ακατάλληλο και ετοιμόρροπο και εγκαταλείφθηκε πριν λίγα χρόνια. Μετά από αρκετή επιμονή, μου δόθηκαν τα κλειδιά και κατέβηκα στο υπόγειο όπου τα αρχεία όλων των κοινοτήτων του δήμου αταξινόμητα και σε άθλια κατάσταση, σαπίζουν. Όσο και αν προσπάθησα και έψαξα, δεν μπόρεσα να βρω κάποιο πρακτικό γιατί το αρχείο είναι τεράστιο και εκτός αυτού, κανένας γραμματέας των κοινοτήτων του δήμου δεν δεχόταν να μπει στο κτίριο. Οι υπάλληλοι του δήμου ήταν πρόθυμοι και εξυπηρετικοί αν και δεν γνώριζαν αρκετά πράγματα για τα μνημεία. Στην Όγδοη Μεραρχία όπου απευθύνθηκα για τα πρακτικά του μνημείου των Μπιζανομάχων και των Οχυρών δεν υπήρχε ιδιαίτερη προθυμία για εξυπηρέτηση και εκτός αυτού, μου ζητήθηκαν πολλά έγγραφα για πιστοποίηση της ιδιότητας μου, τα οποία θα προωθούνταν στο Γενικό Επιτελείο Στρατού και μόνο αν θα εγκρίνονταν, έπειτα από μία αρκετά χρονοβόρα διαδικασία, θα μου δίνονταν τα αντίστοιχα πρακτικά. Με δύο λόγια υπήρχε προσπάθεια αποθάρρυνσης από μέρος του Στρατού.

Σε ότι αφορά τις συνεντεύξεις, οι κάτοικοι ήταν ελάχιστα ενημερωμένοι για τα μνημεία και προτιμούσαν να μιλούν για τα προσωπικά τους θέματα, για τις απώλειες που είχε η οικογένεια τους από τους πολέμους, για τις οικονομικές δυσκολίες που συναντούν στη καθημερινότητα τους και σε περιπτώσεις όπου επρόκειτο για ομήγυρη διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών, διαφωνούσαν για το έργο της κάθε πολιτικής παράταξης.

Η συζήτηση με δύο Ιταλούς τουρίστες στο μνημείο των Μπιζανομάχων, οι οποίοι ήταν αρκετά ενημερωμένοι για την ιστορία της πόλης των Ιωαννίνων αλλά και της Ελλάδας γενικότερα, εκτός από το θαυμασμό για τον αγώνα των Ελλήνων για απελευθέρωση από τους Τούρκους, δεν απέδωσε κάτι άλλο.

Γ) Τελικές διαπιστώσεις

Οι τελικές διαπιστώσεις μου είναι ότι τα μνημεία στο δήμο είναι ελάχιστα και αυτά είναι λιτά και πρόχειρα κατασκευασμένα. Από τα οχτώ συνολικά μνημεία, μόνο τα δύο δεν σχετίζονται με τον πόλεμο, όλα τα υπόλοιπα είναι ιστορικά. Και από τα δύο αυτά, το ένα είναι φόρος τιμής σε έναν άνθρωπο ο οποίος πρόσφερε σε δύσκολες εποχές στην κοινότητα χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα. Η συντήρησή τους δεν είναι η

απαιτούμενη αλλά η καθαριότητα γύρω από αυτά είναι υποδειγματική. Επίσης, σε όλα τα ιστορικά-πολεμικά μνημεία υπάρχουν στεφάνια.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο χώρος, ως υλική πραγματικότητα που διαρκεί στο χρόνο, έχει ιδιαίτερη σημασία για την παγίωση της μνήμης, καθώς στηρίζει και διαιωνίζει τη μνήμη των μελών μιας κοινότητας και αποτελεί ένα ακόμη πλαίσιο κοινωνικής αναφοράς. Η εφεύρεση των μνημονικών τόπων οφείλεται στην προσπάθεια αντιμετώπισης του άγχους που δημιουργεί η αίσθηση του χάσματος με το παρελθόν. Αφού λοιπόν δεν υπάρχει πλέον αυθόρμητη μνήμη, επιδιδόμεστε σε μια σειρά ενεργειών, που δεν είναι φυσικές, για να γεφυρώσουμε αυτό το χάσμα, ανακατασκευάζοντας το παρελθόν. Τέτοιου είδους ενέργεια είναι και η κατασκευή μνημείων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εγκυκλοπαίδεια:

- Βασική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, Αθήνα 1977-78, τόμος 9, σελ.174

Ελληνική:

- Γεωργάκης Ε. Γεώργιος, Μπιζάνι, περιήγηση στην ιστορία και το σήμερα, Γιάννενα 1998
- Ζάκκας Π. Κώστας, Γραμμενοχώρια Δήμος Μπιζανίου Κόντσικα Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2004
- Τζάλλας Γ. Τηλέμαχος, Το χωριό Πεδινή(Ραψίστα) Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2002
- Κυριακίδου-Νέστορος Άλκη, Η θεωρία της ελληνικής λαογραφίας, 1998
- Σταυρίδης Σταύρος, (επιμέλεια), Μνήμη και εμπειρία του χώρου, εκδόσεις Αλεξάνδρεια
- Μαδιανού Δήμητρα, Εθνογραφία.Από τον εθνογραφικό ρεαλισμό στην πολιτισμική κριτική, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1999

Ξένη:

- Thomson Paul, Φωνές από το παρελθόν, Εκδόσεις Πλέθρον, 2002